

To cite this article: Yararel Doğan, B.; B. Asar, T. (2019). Endüstri Devrimi ile Başlayan Yeni Dönem Yaratıcılık Düşüncesi ve Tasarımda Cinsiyet Kimliği. International Journal of Social and Humanities Sciences (IJSHS), 3(2), 51-60

Submitted: July 01, 2019

Accepted: September 13, 2019

ENDÜSTRİ DEVRİMİ İLE BAŞLAYAN YENİ DÖNEM YARATICILIK DÜŞÜNCE Sİ VE TASARIMDA CİNSİYET KİMLİĞİ

Bilge Yararel Doğan¹

Tülay B. Asar²

ÖZET

Cinsiyet kavramı, günümüze gelene kadar pek çok farklı disipline araştırma konusu olmuştur. Tasarım alanında da cinsiyet kavramı, kullanıcı ve tasarımcı cinsiyetleri açısından farklı açılardan ele alınmıştır. Yaratma eğilimi, her bireyde bulunan ve çevresel, eğitsel, duyuşsal etmenlerle artıp azalabilen bir yetenektir. Tasarımcı kimliğine sahip bireyler bu yetenekle birlikte, tasarlama sürecinde birbirinden farklı bakış açılarıyla tasarımlar gerçekleştirirler. Tasarımcı-tasarım denkleminde yeteneğin yanında bulunan etmenlerden biri de tasarım bilgisidir. Tasarım bilgisi, öznel ve nesnel olan bilgiler sisteminin tasarımcı değer süzgecinden geçmesiyle oluşmaktadır.

Sosyolojik olarak gelişim-değişim gösteren ilişkiler çerçevesinde, özellikle endüstri devrimi sonrasında başlayan modernizm hareketiyle birlikte daha çok göze çarpan, toplumun bireye yüklediği roller değişmeye başlamıştır. Bu değişimlerin tasarım alanına yansması ise farklı şekillerde ortaya çıkmıştır. Tasarım alanında gerek kuramsal gerekse uygulama alanının da, diğer pek çok alandakine benzer olarak, yakın tarihe kadar erkek egemen bir anlayış hakim olmuştur. Kadınların evin içinden dışarı çıkmaları ile birlikte modernite kavramı mekanı kavramsallaştırmış, cinsiyet kavramının tasarım konusunun içerisinde yer almasına neden olmuştur. Toplumsal ve sosyal rollerin çok önceki dönemlerden itibaren dağıtılmış olduğu bir dünyada kadınların mekana, malzemeye, tasarıma ve tasarlamaya karşı nasıl bir konumda durdukları sorusu gereksiz olarak görülüyordu. Modernizm ve endüstri devrimi sonucunda kadının pek çok alanda etkin olmaya başlaması, tasarımda kadının ve erkeğin karşılıklı yoksa yanyanama durması konusunda bazı kafa karışıklıkları yaratmıştır. Yapılan çalışmada endüstri devrimi ve sonrasında

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İstinye Üniversitesi/İstanbul, bilgeyararel@gmail.com

² tulay_b.asar@windowslive.com

yaşanan süreçte tasarım alanında cinsiyet konusu ne şekilde ilerlemiş ve ilerlemenin safhalarının tasarıma ne şekilde yansıdığı konuları ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Endüstri Devrimi, Cinsiyet, Tasarım, Modernite

THE NEW THOUGHT OF CREATIVITY THAT STARTED WITH INDUSTRIAL REVOLUTION AND GENDER IDENTITY IN DESIGN

ABSTRACT

The concept of gender has been the subject of research into many different disciplines until today. In the field of design, the concept of gender has been addressed from different perspectives in terms of user and designer gender. The tendency to create is an ability that exists in every individual and can be increased or decreased by environmental, educational and sensory factors. With this talent, individuals who have a designer identity perform designs with different perspectives in the design process. One of the factors in the designer-design equation is the knowledge of design. Design knowledge is formed by passing the subjective and objective information system through the designer value filter.

Within the framework of sociological development-changing relations, especially with the modernism movement that started after the industrial revolution, the more prominent roles of the society have started to change. The reflection of these changes on the field of design has emerged in different ways. In the field of design, both the theoretical and the field of application, similar to many other fields, have dominated the male-dominated understanding until recently. With the women coming out of the house, the concept of modernity conceptualized the space and made the concept of gender a part of the design. In a world where social and social roles have been disbanded from a long time ago, the question of how women stand against space, materials, design and design was considered unnecessary. As a result of modernism and the industrial revolution, women became active in many areas and created some confusion about the fact that women and men stopped in mutual or mutually favorable terms. In this study, how the gender issue has progressed in the field of design during the industrial revolution and the aftermath of the process will be discussed and how the phases of progress are reflected in the design.

Keywords: Industrial Revolution, Gender, Design, Modernity

GİRİŞ

Dünya üzerinde insan hak ve özgürlüklerinin topluma yayılmasının arkasında günlük yaşantıyı her yönüyle etkileyen belirli gelişmelerin olduğu söylenebilir. Aydınlanma hareketi, Endüstri Devrimi ve Fransız Devrimi tarihsel olarak bu gelişmelerin en önemlilerindedir. Bu gelişmeler insanın kendi özgür düşünce ve tercihleri çerçevesinde biçimlendirmesiyle sonuçlanmıştır. İnsan hak ve özgürlüklerinin yalnızca ideal ve ilke olarak kalmayıp, fiili yaşamda kendine anlamlı bir yer bulması devrimlerin toplumda kendini kabul ettirme düzeyi ile ilişkilidir. Toplumsal cinsiyet, kadın ve erkek arasında doğuştan var olan farklılıkların dışında toplumsal yaşantının oluşturduğu farklılıklardır. Bu farklılıkların nasıl ortaya çıktığı ve doğuştan gelen farklılıklarla nasıl ilişkilerinin olduğu önemli tartışma konularıdır.

Bugün içinde yaşadığımız dünyanın belki de daha önce görülmemiş ölçeklerde hızlı bir değişim süreci geçirmekte olduğu bir gerçektir. Yaşanan değişimler sosyo-ekonomik dönüşümleri beraberinde getirmekte ve bu dönüşümler toplumsal cinsiyetin içeriğini önemli oranda değiştirmektedir. Tasarımda cinsiyet sorunsalı yeni bir kavram değildir. Kadının endüstri devrimiyle beraber ekonomideki yerinin değişmeye başlamasıyla ilk adımları atılmıştır. Ev ve ailesinin işlerinden sorumlu olan kadının evinden çıkıp ilk başta üretim ilerleyen zamanlarda ise iş gücünün ötesinde kendi varlığını göstermesiyle başlamıştır. O zamana kadar erkek egemen bir iş alanı olan mimarlık ve tasarım konularına kadın da yavaş yavaş dahil olmaya başlamıştır. Bu noktada başlayan tasarımda cinsiyet sorununu iki açıdan ele almak mümkündür. İlki tasarım ürününün toplumsal ve fiziksel cinsiyet örüntüleriyle olan ilişkisinin irdelenmesi, bir diğeri ise tasarımcının cinsiyeti ile meslek alanının biçimlenişi arasında kurduğu ilişkililerdir.

ENDÜSTRİ DEVRİMİ VE GETİRDİĞİ YENİLİKLER

Endüstri ya da Sanayi Devrimi, birçok çağdaş otomasyon sistemini, veri alışverişlerini ve üretim teknolojilerini içeren kolektif bir terimdir. Bu devrim akıllı fabrika sistemlerinin oluşmasında büyük rol oynamıştır. Endüstri devrimi; insan ve hayvan gücüne dayalı üretim tarzından makine gücünün hakim olduğu üretim tarzına geçiş sürecinin başlangıcı olarak bilinmektedir.¹⁸ Yüzyılda İngiltere’de özellikle dokuma sektöründe ortaya çıkmış, daha sonra diğer alanlara hızla yayılmıştır. Makineye dayalı üretim sistemiyle birlikte tasarım alanında da değişimler yaşanmış, hızlı üretime dayalı yeni gelişmeler birbirini takip etmiştir. Endüstri devrimi insanlık tarihinin ikinci önemli dönüm noktası olarak kabul edilmiştir.

Devrim ile batı dünyasında hayat tarzları ve toplumsal normlar hızla değişmeye başlamıştır. Sanayi devrimin en önemli özelliklerinden biri seri üretim olanakları ile üretim çapında yarattığı artış kadar, üretim ve tasarım alanında yarattığı yenilikçi düşüncelerdir. Aynı zamanda kadın ilk olarak üretim aşamasında, ilerleyen yıllarda ise tasarım aşamasında ekonomik anlamda bir iş gücü olarak varlığını göstermeye başlamıştır. Üretimin zanaat aşamasından modern sanayi aşamasına geçişini sağlayan teknik gelişmeler çerçevesinde el aletleri yavaş yavaş yerini makinalara bırakmaya başlamıştır. Bu durum modern tasarım sürecinin başlamasını beraberinde getirmiştir. Kısa süre içinde yeni üretim sistemlerine uyum sağlayacak şekilde tasarımlar yapılmaya başlanmış, toplu üretim ve tüketiciye hızlı ulaşım sayesinde üretimin kapasitesi giderek artmaya başlamıştır. Bu süreçte yukarıda bahsedildiği üzere kadın iş gücü devreye girmiş, bunu takip eden yıllarda kadın üretimin ve tasarımın her aşamasında kendini göstermeye başlamıştır (Rostow; 1971).

“Mimarlık tarihi ve teorileri üzerine yazılmış eserlerin pek çoğunda kadınların mimarlığa katkılarından söz edilmez. Oysa insanlığın başlangıcında kadınlar tarihteki ilk yapı ustaları olarak görülmektedir. Toplumdaki iş bölümünden sonra erkekler avcılık, kadınlar ise önce toplayıcılık, daha sonra ise ekili alanların denetimi görevini üstlendiklerinde, mekânsal ve fonksiyonel olarak belli bir lokaliteye bağımlı kalıp, ilk barınakların da sorumlusu olmuştur” (Türkün Dostoğlu; 2002).

Üretim-Tasarım ve Kadın

Dünya üzerinde tasarımın dışında pek çok alana bakıldığında kadın-erkek yeterlilikleri veya sınırlılıkları hala tartışma konusu olabilmektedir. Yakın tarihe kadar çoğu iş alanında faaliyet gösteremeyen kadınlar bugün modern hayatla birlikte toplumsal rollerin dışında var olmayı başarmıştır. Kıtalara ve ülkelere göre farklılıklar olsa da cinsiyet sorunsalı ve kimlik kavramı değişim göstermeye başlamıştır. Kadın ve erkeğin toplumsal roller gereği üstlendiği kimlikler, yaşam tarzları, düşünme ve üretme yöntemleri birbirinden farklıdır. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet yaşamın tüm alanlarında belirleyici bir faktördür. Cinsiyet ile edinilmiş kimlik kişilerde içinde yaşanan toplumun onlara uygun gördüğü şekillerde var olmaktadır. Kişi doğum ile kazanmış olduğu cinsiyet kimliğini daha sonra toplumsal yaşantısı sonucu kazandığı özelliklerle bütünler. Böylece kendisi hakkında sahip olduğu düşüncesini yani kadın ya da erkek olarak sahip olduğu cinsiyetle ilgili

yorumlamalarını içinde bulunduğu toplumun ortak değer ve inanışları ile belirgin hale getirir (Karabıyık, 2012: 233).

Doğuştan gelmeyen, sonradan toplum ve kültür tarafından yaratılan farklılıklar evrensel değildir ve her toplumun kendine özgü yapısı içerisinde yeniden belirlenir. Günümüz toplumlarındaki birçok değişimin geleneksel toplumsal cinsiyet değerlerini köklü olarak ortadan kaldırmadığı, onlara yeni biçimler ve görüntüler vererek yeniden üretmesi söz konusudur. Bu bağlamda günümüz mimarisinde ve tasarım anlayışında, teknolojik araçlarda, kitle iletişiminde, eğitim sisteminde sonradan yaratılmış cinsiyet ayrımları farklı biçimlerde var olmaktadır. Modernleşme, geleneksel toplumla karşılaştırıldığında baskıcı ve sınırlandırıcı cinsiyet anlayışı ve uygulamaları açısından gelişme göstermiş olsa da, toplumsal anlayışında önemli ölçüde bir değişim yaşandığını söylemek mümkün değildir. Biyolojik cinsiyetin tersine, farklı kültürler temelinde ortaya çıkan toplumsal ve kültürel cinsiyet anlayışları ve uygulamaları değişebilmekte ve değiştirilebilmektedir. Günümüzde tasarım insanlar arası iletişim ve kimlik konuları üzerinde etkili bir kavram olarak önem kazanmaktadır. Tasarım; işlevinin ötesinde cinsiyet, eğitim ve kültür düzeyi, dünya ve yaşam görüşü, estetik birikim, sosyal ve ekonomik konum gibi birçok konuda kişinin çevresinde uyarıcı bir etkileşim aracı haline gelmiştir. Kendi başına görsel bir dil oluşturan tasarım nesnelere, tek ve sürekli bir söylemle kimlik kavramını oluştururken, kullanıcıya belirleyici özellikler yüklemektedir. Yaratma sürecine ait kavramlar ve bu kavramların oluşmasında belirleyici etkenler olan cinsiyet ve kimlik konuları tasarımın bugün geldiği noktada önem taşımaktadır.

Tarihsel süreç içinde kadın, her dönemin koşul ve niteliklerine göre değişen biçim ve statülerde çeşitli ekonomik faaliyetlere katılmıştır. İlkel toplumlardan gelişmiş toplumlara kadar uzanan toplumsal gelişim süreci içinde kadın gerek evin içinde gerekse evin dışında ekonomik hayata aktif olarak katılmıştır. Günümüzedekine yakın anlamda kadınların çalışma yaşamına girişi XVIII. yüzyılın sonlarına rastlamaktadır. Sanayi devrimi ile ortaya çıkan üretimin örgütlenmesiyle ihtiyaç duyulan ve düşük ücretle çalıştırılabilecek işgücü gereksiniminin belirmesi bunda en önemli faktör olmuştur. Sanayi devrimi ile değişen tarımsal üretim koşullarında kadınların, ekme-biçme dışındaki işlerde de istihdam edilmesiyle birlikte özellikle üretilen ürünlerin satışı noktasında hizmet sektöründe de yer almışlardır. Bu dönemde büyük ölçekli fabrikalarda fiziksel güç gerektirmeyen işlerde çalışmaya başlayan kadın evden, ücretsiz aile işçiliğinden ve tarımsal alandan dışarı çıkmıştır (Yılmaz ve ark., 2008: 91).

XIX. yüzyılda kamu ve hizmet sektörlerinde yaşanan büyüme, kadınların toplam işgücü içindeki oranlarını hızla arttırmıştır. Buna karşılık, I. ve II. Dünya Savaşı'nın yaşandığı yıllara gelindiğinde, kadın işgücünün ekonominin tüm kesimlerinde sayıca arttığı, özellikle de savaş sanayisinde silahaltında bulunan erkek işgücünün yerini aldığına tanık olunmaktadır (Altan, 1980).

Tüm dünyada toplam işgücünün neredeyse yarısını oluşturan kadınların yönetim kademelerinde yeterli düzeyde temsil edilmediği de bir gerçektir. Günümüzde kadınlara karşı bariz bir ayrımcılık yapılmasa da bu eşitsizliğin yok olduğu anlamına gelmemekte, sadece yer altına inmiş olarak kadınlara ilişkin ayrımcılık önyargısız gibi görünen birçok iş uygulamasında ve kültürel normda gizlenmiş olarak varlığını sürdürmektedir. Yaygın olduğu ve olağan sayıldığı için birçok kişi bunları sorgulamak bir yana farkına bile varmamaktadır. *"Adı olmayan bu problem genellikle "cam tavan" olarak adlandırılmaktadır. Kadınların eğitim, başarı gibi tüm şartlara haiz olmalarına rağmen görünmeyen ve geçilemeyen engeller olarak tanımlanan bu kavram ilk olarak 1986 yılında "glassceiling" olarak Wall Street Journal gazetesi tarafından kullanılmıştır"* (Önder, 2013: 52-53).

Tasarım Alanında Cinsiyetçilik Kavramı

Toplumsal cinsiyetle biçimlenen kadınlık ve erkeklik rollerinin tasarıma ve mimari üretime yansımaları kaçınılmaz bir durumdur. Tasarım süreci çoğu kez sorgulanmaksızın toplumsal cinsiyet olgularını barındırır ve ortaya çıkan eser tüm bu olguları yüklenen bir nesne olarak açığa çıkar. Bu kabul toplumsal cinsiyet ilişkileri, cinsiyetler arası iktidar ilişkileri, üretime ve disipline yansımalarına ilişkin çok boyutlu bir tartışmayı gerektirir. *"Mimarın cinsiyeti, tasarımının ve ortaya koyduğu üretimin de cinsiyetini oluşturur mu? Yaratıcılık ile toplumsal cinsiyet rolleri arasında nasıl bir ilişki vardır? Üretilen tasarım toplumsal cinsiyetli midir?"* gibi çeşitli sorular, bu tartışmanın temelini oluşturmaktadır. Tasarım sürecinin sonunda ortaya çıkan ürün, onu yaratan tasarımcının aldığı eğitimden yaratıcılığına, ait olduğu toplumun özelliklerinden yaşadığı çağın ruhuna kadar sayısız farklı kaynaktan etkilenir. Tüm bunların da ötesinde tasarımcının cinsiyeti ve içerisinde yaşadığı toplumun toplumsal cinsiyet algısı, ürünü en fazla etkileyen faktörlerden biridir. Mimarlığın cinsiyet ile kurduğu ilişki bedensel farklılıklardan ziyade, toplumun kadın ve erkek için ortaya koyduğu rol ve sorumluluklar ile ilişkilidir (Yalçınkaya, 2015, 340-342).

Tasarımda cinsiyet faktörünün etkisi araştırıldığında hem eğitim sürecinde hem de mesleki süreçlerinin ilk yıllarında kadınlara en az yer ve tanınırlık sağlayan alanlardan biri olduğu görülmektedir. Endüstriyel ve teknolojik alanda erkeğin

üstün görülmesi anlayışının baskın olması, mimari tasarım, iç mekan tasarımı veya endüstri ürünleri tasarımı gibi alanlarda kadın tasarımcıların uzun yıllar tek başlarına fazla faaliyet gösterememesine sebep olmuştur. Yakın tarihe kadar Üniversitelerin ilgili bölümlerinde okuyan kadın öğrenciler için okuduğu mesleği uygulayamayacağı kanısı benimsenmiş durumdaydı. Uygulama üzerine kurulu, inşaat ve şantiye sahalarının gezileceği, mekanik, statik ve teknolojik pek çok faktörü içinde bulunduran bu bölümlerde erkek egemen bir anlayış hakimdi. Özellikle mimari tasarım maskülen ve erkeğe uygun meslek olarak nitelendirilmekteydi.

Zaman içinde mühendislik, mimarlık, endüstri ürünleri tasarımı gibi bölümlerde kadın öğrenci ve bağlantılı olarak kadın öğretim üyesi sayısı arttıkça, meslekte de kadınların daha rahat çalışabildiği bir ortam oluşmaya başladı. Ancak yine de tasarımda cinsiyetçilik ve kimlik soruları sorulmaya devam etmektedir. 19.yy'da Liberal Feminizm düşünürü Mary Wollstonecraft; *“Gerçek anlamda eğitim ve eleştirel düşüncenin geliştirilmesi ile kadınların tinsel olarak yetişmeleri ve ruhsal olarak gelişmeleri mümkün olacaktır”* diyerek yukarıda bahsedilen kimlik sorununa değinmiştir (Sevim, 2005: 55).

Kimlik Kavramı

Tasarım alanında kimlik sorunu sadece kadının toplumsal statüsüyle sınırlı kalmamaktadır. Diğer bir sorun kadın ve erkek arasında tasarım gözünde bir fark olup olmamasıdır. İki cinsin duygusal, fiziksel ve yapısal farklılıklarının dışavurumunda, ortaya çıkan ürünün cinsiyetidir. Örneğin Moir ve Jessel (Ersoy, 2009, 210-230) beynin belirli bir cinsiyete göre geliştiğini öne sürmekte ve cinsler arasındaki davranış ve tutum farklılaşmalarını hormonal tesirlere bağlamaktadırlar. Beyin kaynaklı doğuştan gelen farklılıkların, kadınların ve erkeklerin olguları başka türlü algılayıp, sıralayıp, değerlendirip, başka türlü tepki vermelerine sebep olduğunu ifade etmektedirler. Sonuçta algılanan iki farklı dünya ile kadınların ve erkeklerin farklı tavır ve tutumlara sahip olduklarını söylemektedirler. Kadınların ve erkeklerin tasarım alanında kurduğu ilişki kendiliğinden gerçekleşen bir süreç değildir, bu süreç bir dizi değişkenden etkilenir (Bhasin, 2003, 18; Erol, 2011,169-170)

Paglia, cinsiyeti ve cinsel kimlikleri doğanın bir alt kümesi olarak değerlendirmektedir. Toplumsal yapının etkisini göz ardı etmeyen ama gene de baskın olan doğanın kendisi olduğunu savunan Paglia, kadının ve erkeğin doğallığının baskısı

altında bulunduğunu ifade etmektedir. Genel olarak yazara göre doğanın bahşetmiş olduğu bu özellik, cinsiyetle alakalı tutumların şekillenmesinde etkin olarak önemli bir rol oynamaktadır.

SONUÇ

Günümüzde kadın ve erkeğin toplumsal varlığını düzenleyen ilke ve değerlerin gitgide küresel bir geçerliliğe sahip olduğu görülmektedir. Tasarımda aynı şekilde değişen değerler doğrultusunda şekillenmektedir. Endüstri devriminden bu yana üretim ve tasarım aşamasına katılan kadın, bu süreçte pek çok defa kimlik sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Tasarımda cinsiyet kavramı, kadınların mimarlık ve tasarım okullarında ilk var olmaya başlamasıyla ve sonrasında erkek egemen bir meslek olarak kabul edilen alanlarda faaliyet göstermesiyle ortaya çıkmıştır. Tasarımda alanında kendini gösterebilmesi için pek çok cinsiyetçi tabuyu aşmak zorunda kalan kadın ilk olarak eğitim alabilmek için çaba sarf etmiştir. 1940'lara kadar Amerika'da ve Avrupa'da pek çok okul ya hiç kadın öğrenci almıyordu veya alıyorsa da bazı bölümlere ve sınırlı kontenjanla alıyordu. Tüm bu süreç içinde kendini ispatlamak, erkeklerin aldığı eğitimi alabilmek, erkeklerin iş alanlarında çalışabilmek için kimlik savaşı veren kadının yolu ilk olarak endüstri devrimi ile büyük oranda açılmıştır. Endüstri devrimiyle birlikte iş gücü ihtiyacının doğması sonucu evinden çıkan ve ekonomik hayata katılan kadın, daha önce elde etmeye fırsat bulamadığı hakları yavaş yavaş elde etmeye başlamıştır. Teknoloji, mühendislik mimarlık gibi sadece erkeklerin çalıştığı mesleklerde eğitim görmek için toplumsal tabuları yıkması gerekmiştir. Temel hak ve özgürlüklerin vatanı kabul edilen Amerika'da 1950'lerin anlatıldığı "Mad Man" dizisinde erkek egemen toplum ve o yıllarda kadının ikinci sınıf sayılması açıkça işlenmektedir. Bir reklam ve grafik tasarım şirketinde tüm yönetici ve reklamcıların erkek olduğu, kadınların ise sadece sekreter olabildiği senaryoda, reklamcı olmak isteyen bir kadının geçtiği aşamalar net biçimde gösterilmektedir. Bu da bize pek çok alanda kadının bugün geldiği noktaya kolay ulaşmadığını gösterir. Tasarım alanı dışında hemen her konuda cinsiyet kimliği sorunu vardır ve bu sorun fiziksel özellikleri dışında farkı olmayan insan için zorlayıcı ve engelleyici bir faktördür. Dünyanın bugün geldiği noktada kıtalara ve bölgelere göre değişiklik göstererek modern toplumda etkisi hala hissedilmektedir.

KAYNAKLAR

Altan, Ş., Ersöz, A., 1994, Kadının Çifte Yükümlülüğü, Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Bül-teni, Sayı: 2, Ankara.

Dura, A., 1998, Cumhuriyet Döneminde Modern Kadın ve Erkek Kimliklerinin Oluşumu: Kemalist Kadın Kimliği ve “Münevver Erkekler”, 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.

Ersoy, E., 2009, “Cinsiyet Kültürü İçerisinde Kadın Ve Erkek Kimliği (Malatya Örneği)”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Fırat University Journal of Social Science Cilt: 19, Sayı: 2, Sayfa: 209-230, Elazığ

Karabıyık; İ., (2012), “Türkiye’de Çalışma Hayatında Kadın İstihdamı,”Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, 32(I), 231-260.

Rostow; W.W.; “Sanayi Devrimi Nasıl Başladı”, İ.Ü. İktisat Fakültesi Dergisi, Y.1070-1970, C-30, S:1-4

Türkün Dostoğlu; N., 2002, “Mimarlıkta Kadının Rolü: Dünyaya Ve Türkiye’ye Genel Bakış”, Mışmarlık Ve Kadın Kimliği, Çağdaş Mimarlık Sorunları, Boyut Kitapları, İstanbul

Sevim, A, 2005, Feminizm, İnsan Yayınları, S: 9, İstanbul.

Yalçınkaya, Ş. (2015). “Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Mekansal Davranış Yurt Odaları”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 37, s. 639-649

Yalçınkaya, Ş. and GÜR, Ö., Ş. (2015). “Toplumsal Cinsiyet Roller ve Ev”, Kadın-Mekan-İktidar, Mimarist, s.80-85

Yılmaz, Abdullah&Bozkurt, Yavuz ve İzci, Ferit. (2008), “Kamu Örgütlerinde Çalışan Kadın İşgörenlerin Çalışma Yaşamlarında Karşılaştıkları Sorunlar Üzerine Bir Araştırma, ”Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 9(2). 89-114.

